

ARYSTOTELES

METAFIZYKA

Przełożył,
wstępem i komentarzem opatrzył
Kazimierz Leśniak

Wydawnictwo Naukowe PWN
Warszawa 2009

SPIS TREŚCI

METAFIZYKA

tłum. *Kazimierz Leśniak*

Wstęp	8
Metafizyka	14

Księga A (I)

1. Doświadczenie, wiedza, mądrość (filozofia).	21
2. Charakterystyka mądrości (filozofii) jako wiedzy teoretycznej o pierwszych przyczynach i zasadach	24
3. Poszukiwanie przyczyn przez pierwszych filozofów greckich	27
4. Poszukiwania przyczyn ciąg dalszy	31
5. Pitagorejczycy i szkoła elejska	33
6. Platońska teoria Idej	37
7. Stosunek badanych systemów do czterech przyczyn	38
8. Krytyka systemów przedplatońskich	40
9. Krytyka teorii Idej	42
10. Wnioski	49

Księga α (II)

1. Czym jest filozofia	50
2. Niemożliwość istnienia nieskończonego łańcucha przyczyn i konieczność istnienia pierwszej zasady	52
3. Uwagi o metodzie	54

Księga B (III)

1. Przegląd aporii	55
2. Problemy jedności wiedzy i różnorodności bytu (aporie 1–5)	56
3. Rodzaje jako zasady wyjaśniania (aporie 6 i 7)	61
4. Formy, zasady i jedność (aporie 8, 9, 10 i 11)	63
5. Czy przedmioty matematyczne są substancjami (aporie 14)	68
6. Problemy Idej, potencji i ogólności (aporie 12 i 13)	69

Księga Γ (IV)

1. Metafizyka jako nauka o Bycie jako takim	70
2. Metafizyka jako nauka o substancji, Jedności i Wielości	70

3. Aksjomaty i zasada sprzeczności	74
4. Dowód pośredni zasady sprzeczności	76
5. Krytyka relatywizmu Protagorasa	82
6. Ciąg dalszy krytyki relatywizmu Protagorasa	86
7. Obrona zasady wyłączonego środka	87
8. Analiza poglądu, że wszystko jest prawdziwe i wszystko jest fałszywe	89

Księga Δ (V)

1. Początek (zasada) – ἀρχή	90
2. Przyczyna – αἶτιον	91
3. Element – στοιχεῖον	93
4. Natura – φύσις	94
5. Konieczne – ἀναγκαῖον	95
6. Jedno – ἓν	97
7. Byt – ὄν	99
8. Substancja – οὐσία	101
9. „To samo”. „Inne”. „Różne”. „Podobne” – ταὐτό, ἕτερον, διάφορον, ὅμοιον	101
10. Przeciwność. Przeciwnieństwo. Odmienność gatunkowa – ἀντικείμενα, ἐναντία, ἕτερα τῷ εἶδει	102
11. Wcześniejszy i późniejszy – πρότερον, ὕστερον	103
12. Potencja. Niemoc – δύναμις, ἀδυναμία	105
13. Ilość – ποσόν	106
14. Jakość – ποῖον	107
15. Stosunek – πρὸς τι	108
16. Doskonałe – τέλειον	109
17. Kres – πέρας	110
18. Dzięki czemu. Dla czego – τὸ καθό, οὐ ἔνεκα	111
19. Dyspozycja – διάθεσις	111
20. Stan, sposób istnienia – ἔξις	111
21. Doznanie – πάθος	112
22. Brak – στέρησις	112
23. „Mieć”, „obejmować”, „być w...”, „podtrzymywać” itp. – ἔχειν, ἔχουσιν	113
24. Pochodzić, powstawać z... – ἔκ τινος εἶναι	113
25. Część – μέρος	114
26. Całość, suma, ogół, wszystko – ὅλον, πᾶν	114
27. Odcięty – κολοβόν	115
28. Rodzaj – γένος	116
29. Fałsz – τὸ ψευδός	116
30. Przypadek – συμβεβηκός	117

Księga E (VI)

1. Podział nauk teoretycznych i wyróżnienie „teologii” jako nauki o bycie jako takim	118
2. Cztery znaczenia „bytu”. Byt akcentalny nie jest przedmiotem żadnej nauki	120
3. Natura i pochodzenie przypadku	122
4. Byt jako prawda	123

Księga Z (VII)

1. Substancja jako pierwsza kategoria bytu	124
2. Różne poglądy na substancję	125
3. Substancja jako substrat	126
4. Istota rzeczy i definicja	127
5. O definicji i istocie przedmiotu z właściwym atrybutem	129
6. Tożsamość rzeczy z istotą	130
7. Powstawanie i jego odmiany	132
8. Wieczność materii i formy. Powstają tylko twory złożone	134
9. Powstawanie samorzutne i powstawanie w różnych kategoriach	136
10. Części formy są częściami definicji.	137
11. Części formy i części rzeczy złożonych	141
12. Jedność przedmiotu definiowanego	143
13. Powszechniki nie mogą być substancjami ani elementami substancji	145
14. Idee nie są substancjami	146
15. Indywidualia i Idee nie są definiowalne	148
16. Części przedmiotów zmysłowych są tylko potencjami. Jedność i Byt nie są substancjami	149
17. Substancja jest formą	150

Księga H (VIII)

1. Substancje zmysłowe i materia	152
2. Materia, forma i całość złożona	153
3. Forma i elementy. Definicja i liczba	155
4. Przyczyny w różnych bytach i w różnych zdarzeniach	157
5. Materia i jej przeciwieństwa	158
6. Jedność definicji	159

Księga Θ (IX)

1. Potencja w ścisłym znaczeniu	160
2. Potencje rozumne (μετά λόγου) i potencje nierozumne (ἄλογοι)	162
3. Polemika ze szkołą megaryjską	163
4. Potencja jako możliwość	164
5. Aktualizacja potencji	165
6. Odróżnienie aktu od potencji	166
7. Kiedy coś może być nazwane potencją albo materią czegoś innego	167
8. Akt jest wcześniejszy od potencji w definicji, w czasie i w substancji	169
9. Dobro potencjalne i dobro zaktualizowane. Dowód geometryczny	172
10. Prawda i fałsz	173

Księga I (X)

1. Cztery rodzaje jedności	174
2. Byt i Jedność jako najogólniejsze predykaty	178
3. Jedność i Wielość oraz pojęcia pochodne	179
4. Przeciwieństwo – ἐναντιώσις	181

5. Równe jako przeciwieństwo dużego i małego	182
6. Przeciwieństwo Jedności i Wielości	184
7. Natura stanów pośrednich – τὰ μετὰ τὸ	185
8. Odmienność gatunkowa	187
9. Jakie przeciwieństwa powodują różnicę gatunkową	188
10. Zniszczalne i niezniszczalne różnią się rodzajowo	189

Księga K (XI)

1. Skrót księgi B, rozdz. 2–3	190
2. Skrót Księgi B, rozdz. 4–6	192
3. Określenie przedmiotu pierwszej filozofii (ks. Γ, rozdz. 1–2)	194
4. Różnica między filozofią a matematyką i fizyką (ks. Γ, rozdz. 3–4)	195
5. Zasada sprzeczności (ks. Γ, rozdz. 3–4)	196
6. Zasada sprzeczności, cd. (ks. Γ, rozdz. 5–8)	197
7. Teologia, matematyka i fizyka (ks. E, rozdz. 1)	199
8. Byt akcydentalny i byt jako prawda	200
9. Potencja, aktualizacja, ruch (Wyciąg z <i>Fizyki</i> , ks. III, rozdz. 1–3)	202
10. Analiza nieskończoności	204
11. Zmiana i ruch	206
12. Trzy rodzaje ruchu. Niemożliwość zmiany zmiany	208

Księga Λ (XII)

1. Różne rodzaje substancji: zniszczalna zmysłowa, wieczna zmysłowa i nieruchoma (nie-zmysłowa)	210
2. Zmiana implikuje formę, brak i materię.	211
3. Nie powstaje ani materia, ani forma. Forma oddzielna w bytach naturalnych i wytworach sztucznych	212
4. Tożsamość przyczyn wszystkich bytów	214
5. Akt i potencja jako zasady wszystkich rzeczy	215
6. Konieczność istnienia Pierwszego, Wiecznego Poruszyciela	216
7. Natura Pierwszego Poruszyciela	218
8. Wieczne zasady ruchu	221
9. Sposób istnienia boskiego Rozumu	224
10. O istnieniu Dobra w świecie	225

Księga M (XIII)

1. Substancja niematerialna i dwa jej rodzaje w przedmiotach matematycznych i w Ideach	228
2. Przedmioty matematyczne nie mogą istnieć jako oddzielne substancje ani w rzeczach zmysłowych, ani niezależnie od rzeczy zmysłowych	229
3. Abstrakcje matematyczne.	231
4. Historia i krytyka systemu Platona	233
5. Idee nie są przyczynami zmian w świecie zmysłowym	235
6. Różne sposoby pojmowania liczb jako substancji rzeczy	236
7. Teoria Platona o niedodawalności jednostek liczbowych	238
8. Krytyka pitagorejczyków. Zarzuty przeciw liczbom idealnym	241
9. Krytyka teorii wielkości idealnych. Krytyka liczb idealnych	245
10. Czy pierwsze zasady substancji są jednostkowe, czy ogólne	248

Księga N (XIV)

1. Zasady jako przeciwieństwa	249
2. Krytyka doktryny platońskiej o wielości substancji i oddzielnym istnieniu liczb	252
3. Ciąg dalszy krytyki teorii liczb oddzielnych	255
4. Stosunek zasad do Dobra	257
5. Powstawanie liczby. Czy liczba może być przyczyną substancji	260
6. Liczba nie może być przyczyną formalną	261
Bibliografia	264

Włodzisław Tatarkiewicz
HISTORIA FILOZOFII 1-3

Książka wydana dzięki wsparciu finansowemu Fundacji im. polskiego filozofa, do historii filozofii. Autor - Włodzisław Tatarkiewicz, krytyk i historyk nauki, krytyk, wykładowca, nauczyciel wielu pokoleń filozofów - przedstawia dzieje myśli filozoficznej jako historyczny proces. Po omówieniu dotychczasowej filozofii autor przedstawia najważniejsze zagadki